

Grzegorz Kazimierski¹

**GŁOSA DO POSTANOWIENIA SĄDU NAJWYŻSZEGO
Z DNIA 5 WRZEŚNIA 2019 R. I KZP 7/19²**

**GLOSS TO THE DECISION OF THE SUPREME
COURT OF 5 SEPTEMBER 2019, I KZP 7/19**

Otrzymano: 25.05.2020   Zaakceptowano: 11.10.2020   Opublikowano: 03.12.2020

DOI: 10.5604/01.3001.0014.4893

Artykuł Oryginalny

Źródło finansowania – badania własne

Streszczenie

Oboje rodzice, jeżeli posiadają pełnię władzy rodzicielskiej, są osobami „powołanymi do opieki lub nadzoru nad małoletnim poniżej lat 15” w rozumieniu art. 211 k.k.³ *A contrario* zatem, rodzice (lub jeden z nich) mogą stać się podmiotem przestępstwa z art. 211 k.k., gdy zostanie pozbawiony władzy rodzicielskiej lub zostanie mu ona ograniczona czy też zawieszona. Jeżeli w zarządzeniu tymczasowym wydanym w toku procesu rozwodowego, o orzeczenie separacji czy też unieważnienie małżeństwa, sąd wskazuje wprost, że ogranicza (pozbawia, zawiesza) władzę jednego z rodziców, orzeczenie to w tym zakresie powinno być, co do zasady, rozumiane zgodnie z literalną jego treścią. Rodzic, któremu w takich warunkach odebrano pełnię władzy rodzicielskiej, może więc stać się pod-

---

¹ Grzegorz Kazimierski, doktorant w Katedrze Historii Ustroju i Prawa, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego, Administracyjnego Katolicki Uniwersytet Lubelski, Prokurator Prokuratury Rejonowej w Krośnie, autor do korespondencji: Grzegorz Kazimierski, e-mail: kazimierski.g@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7340-7950.

² Publikacja „Orzecznictwo Sadu Najwyższego Izba Karna i Wojskowa” 2019, nr 9, LEX nr 2719113.

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 2020, poz. 1444 t.j.) – dalej k.k.

miotem przestępstwa z art. 211 k.k. Nie każde jednak postanowienie sądu określające tymczasowo sposób wykonywania kontaktów stanowi o ograniczeniu władzy rodzicielskiej. W trybie art. 107 § 1 k.r.o.⁴ możliwe jest wszak uregulowanie tych kontaktów, nawet z wyraźnym ograniczeniem praw w tym zakresie ojcu lub matce, przy pozostawieniu pełni władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom.

Słowa kluczowe: władza rodzicielska, pozbawienie władzy rodzicielskiej, ograniczenie władzy rodzicielskiej, uprowadzenie dziecka za granicę, opieka i nadzór nad małoletnim

Abstract

Both parents, if they have full parental rights, are persons “obliged to exercise care and responsibility over a minor under 15 years of age” within the meaning of Article 211 of the Criminal Code (CC). Conversely, the parents (or one of them at least) are capable of committing the offence set out in Article 211 of the CC if their parental rights are terminated, limited or suspended. If a provisional decision of a court, issued in the course of divorce, separation or annulment of marriage proceedings, orders the limitation (termination, suspension) of parental rights of one of the parents, such a decision should, as a rule, be interpreted literally. As such, a parent who no longer enjoys full parental rights under such decision can potentially commit the offence set out in Article 211 of the CC. Nevertheless, not every court decision which provisionally determines the extent of contacts between a child and a parent, is tantamount to limiting parental rights. Indeed, under Article 107 of the Family and Guardianship Code it is possible to determine such contacts, including severe limitations for the father or the mother in this respect, while leaving both parents’ full parental rights intact.

Key words: parental rights, deprivation of parental rights, restriction of parental rights, international child abduction, care and supervision of minors

---

⁴ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 2020, poz. 1359 t.j.) – dalej k.r.o.

Głosowane postanowienie dotyczy niezmiennie istotnej problematyki odnoszącej się do sytuacji dzieci w każdym potencjalnym zagrożeniu w sytuacji kryzysu małżeńskiego, rodzącej konsekwencje również w przestrzeni prawnokarnej.

Głosowane postanowienie Sądu Najwyższego zapadło w sprawie zainicjowanej przekazanym przez Sąd Okręgowy w C. zagadnieniem prawnym wymagającym zasadniczej wykładni ustawy: „Czy podmiotem przestępstwa określonego w art. 211 k.k. może być rodzic dziecka, posiadający nad nim władzę rodzicielską?”. Odnosząc się do stanu faktycznego sprawy, wskazać należy, że sąd pytający rozpoznawał środek odwoławczy od wyroku uniewinniającego od popełnienia czynu z art. 211 k.k. rodzica, któremu aż do czasu zakończenia procesu rozwodowego przysługiwała pełnia władzy rodzicielskiej i który jednocześnie nie zastosował się do wyroków sądów cywilnych i odmówił wydania dzieci drugiemu rodzicowi⁵.

---

⁵ Odnosząc się szczegółowo do stanu faktycznego sprawy, na kanwie której sformułowane zostało przedmiotowe zagadnienie prawne, jak wynika z uzasadnienia komentowanego postanowienia SN, jeden z rodziców „A.K. stanął pod zarzutem tego, że: – w okresie od 24 grudnia 2014 r. do dnia 7 listopada 2016 r. w nieustalonym miejscu zatrzymał małoletniego syna G.K. wbrew woli matki M.S. powołanej postanowieniem Sądu Okręgowego w C. z dnia 29 kwietnia 2014 r. sygn. akt II RC (...) oraz postanowieniem Sądu Okręgowego w C. z dnia 10 września 2014 r. sygn. akt II RC (...) do sprawowania opieki nad małoletnimi dziećmi B.K. oraz G.K. Jak ustalono w sprawie, w dniu 3 stycznia 2014 r. oskarżony złożył w Sądzie Okręgowym w C. pozew o orzeczenie separacji w jego małżeństwie z M.S. (proces ten przekształcił się w rozwodowy). W trakcie postępowania pozwana złożyła wnioszek o zabezpieczenie powództwa przez powierzenie jej władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi B. i G.K. i zasądzenie alimentów. Sąd Okręgowy w C. postanowieniem z dnia 29 kwietnia 2014 r. (sygn. akt I 1R C (...)) w trybie zabezpieczenia, powierzył matce wskazanych małoletnich pieczę nad nimi i zasądził alimenty. Kolejnym postanowieniem Sądu Okręgowego w C. z dnia 27 sierpnia 2014 r. (sygn. akt II RC (...)) udzielono również powodowi zabezpieczenia poprzez uregulowanie jego kontaktów z dziećmi. Orzeczenie to zostało zmienione postanowieniem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 29 października 2014 r. w sprawie I ACz (...) poprzez odmienne uregulowanie częstotliwości tych kontaktów. W lipcu 2014 r. oskarżony zatrzymał dzieci i odmówił ich wydania matce. Postanowieniem z dnia 10 września 2014 r. (w sprawie II RC (...)) Sąd Okręgowy w C. zobowiązał oskarżonego do oddania dzieci matce. A.K. orzeczenia tego nie wykonał. Nie zdołano też wykonać postanowienia tego Sądu z dnia 19 września 2014 r. w sprawie III Nsm (...) zlecającego kuratorowi sądowemu przymusowe odebranie dzieci oskarżonemu. Pozwana wielokrotnie składała w trakcie procesu wnioski o ograniczenie władzy rodzicielskiej powoda. Postanowieniem z dnia 29 października 2014 r. w sprawie I ACz (...) Sąd Apelacyjny w (...) wydał kolejne orzeczenie, którym uregulował kontakty powoda z dziećmi, a w zakresie wykraczającym poza to uregulowanie zażalenie oddalił. Postanowieniem z dnia 8 stycznia 2015 r. Sąd Okręgowy w C. (w sprawie II RC

Sąd Najwyższy w omawianej sprawie, skądinąd słusznie, odmówił podjęcia uchwały w sprawie, jednakże w uzasadnieniu komentowanego postanowienia wskazał na kilka istotnych problemów związanych z odpowiedzialnością karną na gruncie art. 211 Kodeksu karnego.

Odmawiając podjęcia uchwały Sąd Najwyższy wskazał, że zagadnienie przedstawione przez sąd pytający nie wymaga zasadniczej wykładni, albowiem po pierwsze brzmienie art. 211 k.k. nie budzi wątpliwości, że oboje rodzice, jeżeli posiadają pełnię władzy rodzicielskiej, są osobami „powołanymi do opieki lub nadzoru nad małoletnim poniżej lat 15” w rozumieniu art. 211 k.k. *A contrario* zatem, rodzice (lub jeden z nich) mogą stać się podmiotem przestępstwa z art. 211 k.k., gdy zostaną pozbawieni władzy rodzicielskiej lub zostanie im ona ograniczona czy też zawieszona.

Po drugie, jak podkreślił to Sąd Najwyższy, powyższa wykładnia art. 211 k.k., przyjmowana jest jednolicie w orzecznictwie sądowym, co zresztą zdaniem SN potwierdził sąd pytający, powołując się na pięć wydanych

---

(...) w drodze zabezpieczenia powództwa pozbawił powoda władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi stron. Postanowieniem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 4 maja 2015 r. w sprawie I ACz (...) uchylono powyższe rozstrzygnięcie. Postanowieniem z dnia 27 stycznia 2016 r. Sąd Okręgowy w C. (w sprawie II RC (...)) w drodze zabezpieczenia powództwa zawiesił powodowi władzę rodzicielską nad małoletnimi dziećmi stron. Postanowieniem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 17 maja 2016 r. w sprawie I ACz (...)/16 uchylono powyższe rozstrzygnięcie. Wyrokiem rozwodowym z dnia 3 kwietnia 2017 r. Sąd Okręgowy w C. (w sprawie II RC (...)) rozwiązał małżeństwo A.K., którego uznano za winnego rozpadu tego małżeństwa i ograniczono mu władzę rodzicielską nad małoletnimi dziećmi stron. Orzeczenie to zmieniono wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) w sprawie I ACa (...) z dnia 12 stycznia 2018 r. w ten sposób, że powoda pozbawiono władzy rodzicielskiej nad obojgiem dzieci. Dopiero wówczas oskarżony wydał dzieci matce. Wyrokiem Sądu Rejonowego w C. z dnia 21 lipca 2017 r. w sprawie IV K (...) A.K. został uznany winnym popełnienia zarzuczonego mu czynu z art. 211 k.k. i skazany na karę roku pozbawienia wolności, której wykonanie zawieszono na okres próby wynoszący 3 lata. Wyrokiem Sądu Okręgowego w C. z dnia 23 stycznia 2018 r. w sprawie VII Ka (...) zaskarżony wyrok uchylono, a sprawę przekazano do ponownego rozpoznania. Po kolejnym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy w C. wyrokiem z dnia 21 grudnia 2018 r. w sprawie IV K (...) uniewinnił oskarżonego od postawionego mu zarzutu. Powodem uniewinnienia A.K., jak wynika z uzasadnienia tego orzeczenia, było ustalenie, że do czasu zakończenia procesu rozwodowego jego władza rodzicielska nie była ograniczona. Wyrok ten został zaskarżony apelacjami prokuratora i pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej, w których podniesiono, że w ocenie skarżących oskarżony był podmiotem zdolnym do poniesienia odpowiedzialności karnej z art. 211 k.k. Sąd rozpoznając wniesiony środek odwoławczy uznał, że wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy”.

w różnych stanach prawnych orzeczeń – od uchwały z dnia 21 listopada 1979 r. (sygn. akt VI KZP 15/79) do wyroku z dnia 14 lutego 2019 r. (sygn. akt V KK 42/18), które są ze sobą całkowicie zgodne i sprowadzają się do tezy, że rodzice (lub jeden z nich), dopóki przysługuje im pełnia władzy rodzicielskiej, nie mogą być podmiotami przestępstwa z art. 211 k.k., mogą stać się nimi dopiero wówczas, gdy zostaną tej władzy pozbawieni lub zostanie ona im ograniczona czy też zawieszona. Zgodzić się należy z Sądem Najwyższym, że przedstawiona przez SN wykładnia art. 211 k.k. ugruntowana jest zarówno w orzecznictwie⁶, jak i w doktrynie⁷. Dodatkowo uzasadnieniem takiej wykładni art. 211 k.k. jest argument wywodzony z subsydiarnego charakteru prawa karnego. Jak wskazuje się w doktrynie „posiłkowy charakter prawa karnego powoduje, że zastosowanie norm tego prawa musi być niezbędne, niejako ostateczne. Zasadę subsydiarności prawa karnego powinien brać pod uwagę zarówno podmiot tworzący prawo, jak i organy państwowe to prawo stosujące (...). W demokratycznym państwie trudno wyobrazić sobie sytuację, w której prawo karne byłoby narzędziem organizowania i dyscyplinowania społeczeństwa, czyli użyłoby *de facto* charakter *prima ratio* polityki społecznej rządu bez utraty przez to państwo owego przymiotnika «demokratyczny»”⁸.

W tym kontekście dodatkowo wskazać należy, że instrumenty do walki z tzw. porwaniami rodzicielskimi przewidziane są w Konwencji haskiej⁹, a co istotne, Zastępca Prokuratora Generalnego wydał zalecenia w sprawie udziału prokuratora w postępowaniach o wydanie dziecka prowadzonych na podstawie przepisów Konwencji haskiej, których celem jest poprawa jakości działań prokuratorów w tego typu sprawach. Z zale-

⁶ Por. powołana przez SN uchwała z dnia 21 listopada 1979 r., sygn. akt VI KZP 15/79, LEX nr 19586 czy postanowienie SN z dnia 9 grudnia 2003 r., III KK 116/03, LEX nr 83761.

⁷ Por. i szerzej R.A. Stefański, który wskazuje, że „Wątpliwości może budzić kwestia, czy podmiotem tego przestępstwa (z art. 211 k.k.) może być małżonek, który nie został pozbawiony władzy rodzicielskiej, ani też nie została mu ona ograniczona lub zawieszona, a jedynie w związku z postępowaniem o rozwód sąd wydał postanowienie o ustaleniu miejsca zamieszkania wspólnego małoletniego dziecka u drugiego małżonka (art. 443 k.p.c.). W judykaturze panuje jednolity pogląd, że w takiej sytuacji małżonek zabierający dziecko nie może być podmiotem tego przestępstwa”, *Przestępstwo uprowadzenia małoletniego (art. 211 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9, s. 58–70.

⁸ Za i szerzej P. Petasz, *Subsydiarność prawa karnego. Glosa do postanowienia SN z dnia 9 grudnia 2003 r.*, III KK 116/03, publikacja „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2005, nr 1–2, s. 187–192.

⁹ Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzona w Hadze dnia 25 października 1980 r.; Dz.U. 1995, nr 108, poz. 528.

ceń tych wynika przede wszystkim, że w przypadku każdego doręczenia przez sąd odpisu wniosku o wydanie dziecka w trybie postanowień Konwencji haskiej i zawiadomienia o terminie rozprawy, prokurator ma obowiązek: niezwłocznego zapoznania się z aktami sądowymi (sporządzając na tę okoliczność stosowną notatkę), a następnie zgłoszenia swojego udziału do toczącego się postępowania formułując pisemne oświadczenie w tym zakresie (przed uczestnictwem w rozprawie prokurator przedstawia przełożonemu pisemny projekt stanowiska w sprawie, dokonując stosownej adnotacji na okładkach akt, pod którą przełożony składa podpis); uczestniczenia we wszystkich terminach rozpraw; ewentualnego zaskarżenia orzeczenia i udziału w rozprawach drugoinstancyjnych¹⁰. Wskazuje się ponadto na potrzebę wzmocnienia aktywności prokuratora w zakresie inicjatywy dowodowej w toku postępowania o wydanie dziecka w trybie przepisów Konwencji haskiej, w szczególności o pozyskanie dowodów zawierających informację dotyczącą sytuacji społecznej dziecka czy opinii dziecka w sytuacji, kiedy jego wiek i stopień dojrzałości pozwalają na jej uwzględnienie w sprawie¹¹. Zaznaczyć jednocześnie wypada, że zgłaszane były, np. przez Rzecznika Praw Obywatelskich, postulaty rozszerzenia penalizacji art. 211 k.k., tak by objęte były ściganiem również „porwania rodzicielskie” dokonane przez rodziców posiadających pełną władzę rodzicielską¹², jednakże do uwzględnienia tych postulatów nie doszło. Ministerstwo Sprawiedliwości, do którego kierowane były postulaty RPO, wskazało bowiem, że w świetle ugruntowanego orzecznictwa sądowego, nie budzi wątpliwości odpowiedzialność karna z art. 211 k.k. w sytuacji ograniczenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej jednego z rodziców. Przyjęcie zaś szerszego penalizowania porwań rodzicielskich i wprowadzeniu do regulacji polskich standardu określonego w Konwencji haskiej oznaczałoby, że podstawą do wydania orzeczenia nakazującego odebranie dziecka stałoby się już samo wyprowadzenie się jednego z rodziców wraz z dziećmi z dotychczasowego miejsca zamieszkania i to niezależnie od

¹⁰ Pismo Zastępcy Prokuratora Generalnego z dnia 22 września 2016 r., sygn. PK IV Ko c 369.2016; <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2016/09/c3abc5c4175dc882a-888a120229e4d45.pdf>, dostęp: 04.04.2020.

¹¹ Por. szerzej: <https://pk.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci-prokuratury-krajowej/zalecenia-dla-prokuratorow-w-sprawie-transgranicznych-uprowadzen-dzieci>, dostęp: 04.04.2020.

¹² Por. Wystąpienie RPO do MS z dnia 22 kwietnia 2016 r., https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wystapienie_do_Ministra_Sprawiedliwosci_ws_porwan_rodzicielskich.pdf, dostęp: 04.04.2020.

przyczyn tego rodzaju zachowania. W polskich realiach, zdaniem MS, byłoby to zatem rozwiązanie co najmniej kontrowersyjne, albowiem zachowanie takie wydaje się typowe w sytuacjach kryzysu związku małżeńskiego czy też związku nieformalnego, w jakim żyją rodzice. Zdaniem MS problemy w omawianych sprawach powstają głównie w fazie wykonawczej, a nie rozpoznawczej i w tym stanie rzeczy należałoby wprowadzić regulację, która skutecznie mogłaby wyeliminować przeszkodę w efektywnym wykonaniu orzeczenia, jaką jest ukrywanie osoby podlegającej przymusowemu odebraniu przez kuratora sądowego. Minister upatrywał rozwiązanie omawianego problemu w przyznaniu większych uprawnień Policji niżli w nowelizacji art. 211 k.k.¹³

Zaznaczyć następnie należy, że w dalszej części rozważań komentowanego orzeczenia, Sąd Najwyższy wyróżnił trzy sytuacje związane z zatrzymaniem lub uprowadzeniem dziecka poniżej 15. roku życia tj.: 1) zachowania tego dopuści się osoba, która nie jest rodzicem dziecka; 2) zachowania tego dopuści się osoba, która jest rodzicem dziecka i posiada nad nim pełnię władzy rodzicielskiej; 3) zachowania tego dopuści się osoba, która jest rodzicem dziecka, ale nie posiada nad nim pełnej władzy rodzicielskiej. I o ile co do pierwszej i drugiej sytuacji Sąd Najwyższy nie ma wątpliwości interpretacyjnych w kontekście wypełnienia znamion z art. 211 k.k. – jak wskazał to bowiem SN pierwsza z opisanych sytuacji będzie wiązać się też z wyczerpaniem znamion innych przestępstw niż z art. 211 k.k., druga zaś została omówiona powyżej – to najbardziej złożona pod względem prawnym jest trzecia z wyszczególnionych wyżej sytuacji.

Rozważając trzecią z przyjętych sytuacji, SN przystąpił w pierwszej kolejności do wyjaśnienia, czym jest opieka i nadzór w rozumieniu art. 211 k.k. i słusznie wskazał, że na gruncie prawa karnego brak definicji tych pojęć. Jednocześnie SN podkreślił, że pojęcia te nie są też w pełni tożsame ze znaczeniem, w jakim używa się ich na gruncie prawa cywilnego. SN przyjął, że w stosunku do dziecka poniżej 15. roku życia, pojęcie „opieki i nadzoru”, jakim posługuje się przepis art. 211 k.k., znaczeniowo można utożsamiać z pojęciem „władzy rodzicielskiej”, tak jak definiuje je art. 95 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Obejmuje zatem przede wszystkim pieczę, w której można wyróżnić co najmniej dwa składniki,

---

¹³ Odpowiedź MS z dnia 23 czerwca 2016 r., <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/PO-RWANIA%20RODZICIELSKIE%20ODP%20MS%20czerwiec%202015%20%281%29.pdf>, dostęp: 04.04.2020.

tj. wychowanie dziecka i kierowanie nim, w nich zaś zawiera się troska o zapewnienie dziecku odpowiednich warunków egzystencji oraz troska o jego bezpieczeństwo. Jak podkreślił następnie SN, powołując się na stanowisko doktryny, przez osobę powołaną do opieki lub nadzoru nad małoletnim lub osobą nieporadną, rozumie się więc zarówno osoby mające prawo do opieki lub nadzoru, a zatem rodziców oraz prawnych opiekunów, jak i wszystkie inne osoby, które faktycznie oraz legalnie sprawują w danym momencie opiekę lub nadzór nad wskazanymi osobami. Reasumując SN stwierdził, że prawo do sprawowania opieki i nadzoru, rozumiane dla potrzeb art. 211 k.k., musi mieć podstawę prawną, wynika ono z ustawy lub orzeczenia sądu. Pozbawienie, ograniczenie lub zawieszenie władzy rodzicielskiej może natomiast nastąpić bądź to na mocy prawomocnego wyroku sądu wydanego w trybie art. 110 k.r.o. – rozwodowym czy orzekającym separację albo unieważnienie małżeństwa, bądź na mocy innego orzeczenia ograniczającego władzę tymczasowo (art. 107 k.r.o.) lub zawieszającym ją na czas trwania przemijającej przeszkody (art. 110 k.r.o.). Bezsprzecznie zatem rodzic pozbawiony władzy rodzicielskiej na mocy prawomocnego wyroku może być podmiotem występku z art. 211 k.k. w sytuacji, gdy dopuszcza się opisanego w tym przepisie porwania lub zatrzymania. Bardziej złożona jest natomiast, zdaniem SN, kwestia takiej odpowiedzialności w przypadku orzeczeń rozstrzygających o władzy rodzicielskiej tymczasowo, np. zabezpieczenia udzielanego na czas trwania procesu rozwodowego. W tym kontekście SN po pierwsze słusznie wskazał, że nie każde postanowienie sądu określające tymczasowo sposób wykonywania kontaktów rodzica z dzieckiem stanowi o ograniczeniu władzy rodzicielskiej. W trybie art. 107 § 1 k.r.o. możliwe jest uregulowanie tych kontaktów, nawet z wyraźnym ograniczeniem praw w tym zakresie ojcu lub matce, przy pozostawieniu pełni władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom. Zatem, jak słusznie wskazał SN, nie każde zarządzenie sądu opiekuńczego w trybie art. 109 k.r.o. daje podstawę do odpowiedzialności karnej z art. 211 k.k. SN uzasadniając ten pogląd przywołał linię orzeczniczą, jaka wykształciła się na gruncie art. 188 Kodeksu karnego z 1969 r.¹⁴, wskazując, że zachowuje ona swą aktualność w tym zakresie, a także orzeczenie SN z dnia 14 lutego 2019 r. (sygn. akt V KK 42/18), w którym SN odróżnił uregulowania w zakresie kontaktów z dzieckiem od pieczy nad nim. Jak wypowiedział się bowiem SN w po-

¹⁴ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz.U. 1969 nr 13, poz. 94 ze zm.).

wołanym orzeczeniu, zgodnie z dyspozycją art. 113 § 1 k.r.o. niezależnie od władzy rodzicielskiej rodzice oraz ich dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów. Tak więc kontakty z dzieckiem nie są elementem wykonywania władzy rodzicielskiej i prawo do nich jest niezależne od jej posiadania.

SN w głosowanym postanowieniu, powołując się na tezy z uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 lipca 1960 r. w sprawie ozn. sygn. VI KO 14/60 wskazał następnie, że występki z art. 211 k.k. ma na celu przeciwdziałanie samowolnemu, jednostronnemu dokonywaniu zmian w ustalonym przez prawo lub orzeczeniu sądowym stosunku opieki lub nadzoru nad osobą określoną w tym przepisie i ma na celu zapewnienie należytych warunków wykonywania tego prawa przez osobę, której powierzono faktyczne sprawowanie opieki lub nadzoru. W tym stanie rzeczy osoba, której sąd, kierując się dobrem dziecka, powierzył wykonywanie opieki nad małoletnim, nawet tymczasowo, na czas trwania procesu rozwodowego (lub innego), ma prawo do tego, aby wykonywać ją w sposób niezakłócony, zwłaszcza bez samowolnych, jednostronnych naruszeń ze strony drugiego z rodziców. Nakazuje to też dbałość o niezakłócony, bezpieczny rozwój dziecka w sytuacji, gdy jego rodzice pozostają w konflikcie. Kończąc rozważania w tej części SN podkreślił jednocześnie, że prawomocne orzeczenia sądów muszą być wykonywane zgodnie z ich treścią. SN zaznaczył przy tym, że zabezpieczenie tymczasowe, dotyczące władzy rodzicielskiej, zapadłe w trakcie trwania sprawy o rozwód, o orzeczenie separacji czy też unieważnienie małżeństwa w trybie art. 445¹ § 1 k.p.c.¹⁵ z jednej strony jest jedyną dopuszczalną formą rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej (albowiem w trakcie trwania tych spraw, nie może być wszczęte odrębne postępowanie dotyczące władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi stron), z drugiej zaś, dostrzegając realia sądowe, może ono kształtować sposób wykonywania tej władzy na lata. Każda z tych okoliczności, zdaniem SN, dodatkowo przemawia za ochroną tak ukształtowanej opieki i nadzoru, również za pomocą przepisów karnych, a więc art. 211 k.k. Odnosząc powyższe rozważania do *meritum* sprawy, SN w moim przekonaniu słusznie skonkludował, że jeżeli w zarządzeniu tymczasowym wydanym w toku procesu rozwodowego, o orzeczenie separacji czy też unieważnienie małżeństwa, sąd wskazuje wprost, że ogra-

---

¹⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2020, poz. 1575 t.j.).

nicza, pozbawia, zawiesza władzę jednego z rodziców, orzeczenie to w tym zakresie, powinno być, co do zasady, rozumiane zgodnie z literalną jego treścią. Rodzic, któremu w takich warunkach odebrano pełnię władzy rodzicielskiej, może więc stać się podmiotem przestępstwa z art. 211 k.k., a *contrario* zaś brak w takim orzeczeniu rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej powoduje, że rodzic, który zachowuje pełnię tej władzy, nie może stać się podmiotem przestępstwa z art. 211 k.k. Komentowane postanowienie SN dopełnia zatem w istotny sposób linię orzeczniczą dotyczącą znamion przestępstwa z art. 211 k.k.

De lege ferenda należy zastanowić się nad rozwiązaniami przyjętymi w prawie rodzinnym, mając na uwadze regulacje unormowane w dacie jego wydania, następnie zmieniane, które są nie do końca kompatybilne z otaczającą rzeczywistością prawną. Kodeks rodzinny i opiekuńczy powinien nadać za ewolucją rozwiązań chroniącą dzieci. Nienależyte zapewnienie ochrony interesów i praw dzieci, może prowadzić do traumatycznych dla ich psychiki sytuacji, co w konsekwencji może doprowadzić do tzw. syndromu Gardnera.

Brak kompatybilności przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z rozwiązaniami dotyczącymi skuteczności wykonywania orzeczeń sądowych wikła dzieci znacznie bardziej w powstały w rodzinie kryzys.

Wskazać trzeba przede wszystkim, iż co prawda rodzic naruszający wykonanie obowiązków wynikających z orzeczenia sądu w przedmiocie kontaktów drugiego rodzica z dzieckiem może zostać niejako przymuszony do wykonania orzeczenia, poprzez zagrożenie zapłatą określonej sumy pieniężnej, to wdrożenie tej procedury i następnie jej egzekucja jest długotrwała, a w tym czasie brak realizacji orzeczenia dotyczącego kontaktów jednego z rodziców z dzieckiem działa tylko na szkodę dziecka. Niejednokrotnie dziecko jest również słuchane na okoliczność przyczyn utrudniania kontaktów, co jak wyżej wskazano, wikła je w rodzinny kryzys.

Nie poprawiają również tej sytuacji rozwiązania przyjęte na gruncie prawa cywilnego, gdzie sąd może zasądzić określoną kwotę pieniężną za nieumożliwianie kontaktów rodzica z dzieckiem w postępowaniu prowadzonym w takim przypadku o ochronę dóbr osobistych, bowiem ignorowanie przez zobowiązaną stronę wyroku, będzie powodowało dotkliwość finansową, a konsekwencje braku utrzymania więzi z drugim rodzicem, ich zanikania, będą działać na szkodę dziecka.

Pozostaje zawsze pytanie, czy wyżej wskazane niedostatki w systemie prawa winny być usuwane na gruncie prawa karnego.

Wydaje się, że w sytuacji faktycznej, o jakiej mowa w niniejszej sprawie, przyznać należy rację Sądowi Najwyższemu i postulować trzeba *de lege ferenda* – rozwiązania na gruncie prawa rodzinnego w zakresie opieki nad dziećmi.

Bibliografia

Literatura

Petasz P., *Subsydiarność prawa karnego. Glosa do postanowienia SN z dnia 9 grudnia 2003 r.*, III KK 116/03, publikacja „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2005, nr 1–2.

Stefański R.A., *Przestępstwo uprowadzenia małoletniego (art. 211 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9.

Akty prawne

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 2020, poz. 1444 t.j.).

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 2020, poz. 1359 t.j.).

Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz.U. 1969 nr 13, poz. 94 ze zm.).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2020, poz. 1575 t.j.).

Orzecznictwo

Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzona w Hadze dnia 25 października 1980 r. (Dz.U. 1995 nr 108, poz. 528).

Uchwała z dnia 21 listopada 1979 r., sygn. akt VI KZP 15/79, LEX nr 19586.

Postanowienie SN z dnia 9 grudnia 2003 r., III KK 116/03, LEX nr 83761.

Źródła internetowe

Odpowiedź MS z dnia 23 czerwca 2016 r., <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/PORWANIA%20RODZICIELSKIE%20ODP%20MS%20czerwiec%202015%20%281%29.pdf>, dostęp: 04.04.2020.

Pismo Zastępcy Prokuratora Generalnego z dnia 22 września 2016 r., sygn. PKIV Ko c 369.2016; <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2016/09/c3abc5c4175dc882a888a120229e4d45.pdf>, dostęp: 04.04.2020.

Wystąpienie RPO do MS z dnia 22 kwietnia 2016 r., https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wystapienie_do_Ministra_Sprawiedliwosci_ws_porwan_rodzicielskich.pdf, dostęp: 04.04.2020.